

Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Szczucinie
ul. Witosza 2
woj. małopolskie

**„Cele i zasady pracy zespołowej,
organizacja pracy w zespole”**

Autor:

*mgr inż. Małgorzata Mazur – Roik
(nauczyciel podstaw przedsiębiorczości w ZSP w Szczucinie)*

Spis treści.

I. Wstęp.	str. 2
II. Wprowadzenie.	str. 3
1. Cele pracy zespołowej.	str. 3
2. Jak skutecznie prowadzić pracę w grupie?	str. 3
a) Przygotowanie uczniów do współpracy:	
• jak zacząć?	
• czego uczniowie muszą się nauczyć?	
• co należy wziąć pod uwagę przy planowaniu pracy w grupach?	
b) Zasady współpracy:	
• jak muszą zachowywać się uczniowie?	
• jak podzielić na grupy?	
• jak kontrolować wyniki pracy grupy?	
• jak podsumować by nauczyć konstruktywnego stosunku do innych?	
3. Role społeczne do odegrania w grupie:	str. 8
a) role zadaniowe,	
b) role ważne do współzycia i rozwoju grupy,	
c) role utrudniające współzycie i rozwój grupy.	
4. Cechy charakterystyczne grup efektywnych i nieefektywnych.	str. 10
5. Korzyści wynikające z pracy zespołowej.	str. 11
6. Niebezpieczeństwa stosowania pracy w grupach.	str. 12
7. Rola nauczyciela w pracy grupowej uczniów.	str. 12
III. Scenariusze do lekcji.	str. 13
1. Scenariusz do lekcji: „Ustanowienie reguł grupowych”.	str. 13
2. Scenariusz do lekcji: „Moje prawa – Twoje prawa”.	str. 23
IV. Wnioski autora pracy.	str. 36
V. Literatura.	str. 37

I. Wstęp.

Umiejętność porozumiewania się odgrywa ogromną rolę zarówno w życiu prywatnym, jak i zawodowym każdego człowieka. Nasze sukcesy czy porażki, zadowolenie bądź przeżywane stresy zależą w dużej mierze od tego, w jaki sposób nawiązujemy kontakty, prowadzimy rozmowy i w ogóle komunikujemy się z innymi ludźmi.

W relacjach społecznych człowiek zaspokaja wiele ważnych dla siebie potrzeb, takich jak: poczucie bezpieczeństwa, akceptacji i uznania, przynależności, przyjaźni, miłości, dominacji lub uzależnienia. Wiele z celów życiowych możemy realizować tylko poprzez zorganizowane współdziałanie i ciągłe komunikowanie się z innymi.

Otwarta komunikacja wzmacnia relacje między ludźmi.

Bardzo ważną rolę w komunikowaniu się odgrywa praca zespołowa, w grupie. Jestem nauczycielem przedmiotów zawodowych od lat 20. Bardzo ciekawym tematem wydał mi się temat dotyczący zasad pracy zespołowej i jej organizacji. Celem mojej pracy jest pokazanie przygotowania ucznia do pracy w zespole. Uczeń powinien umieć stawiać cele grupy wyżej niż cele osobiste. Dlatego przygotowałam dwa scenariusze do lekcji: „Ustanowienie reguł grupowych” i „Moje prawa / Twoje prawa”.

II. Wprowadzenie.

1. Cele pracy zespołowej.

Współczesny człowiek wykonuje coraz więcej zadań wspólnie z innymi.

Skład zespołów musi się zmieniać, ale ogólne zasady współpracy są podobne. Zmieniać się powinny także role, bo podczas pracy w grupie można być przełożonym, partnerem lub podwładnym. Praca w małych grupach w czasie lekcji przygotowuje do spełniania zadań społecznych i zawodowych. Uczenie się przez współpracę jest więc aktywną metodą zdobywania wiedzy i umiejętności, pozwala na pokonywanie trudności i rozwiązywanie problemów.

2. Jak skutecznie prowadzić pracę w grupie?

a) Przygotowanie uczniów do współpracy.

Pierwszym krokiem do wprowadzenia pracy grupowej w klasie jest przygotowanie uczniów do współpracy. Wielkim błędem jest założenie, że dzieci (lub dorośli) wiedzą jak pracować ze sobą w konstruktywny, koleżeński sposób. Istnieje duża szansa, że nie mieli oni nigdy żadnych pozytywnych doświadczeń we współpracy z ludźmi, którzy nie są ich osobistymi przyjaciółmi lub rodziną.

Uczniowie muszą być przygotowani do współpracy jak, aby wiedzieć jak się zachować przy pracy w grupie bez bezpośredniego nadzoru. Celem przygotowania jest stworzenie i przyswojenie (internalizacja) nowych form zachowania. Norma, to zasada w jaki sposób powinno się zachowywać. Kiedy osoba poczuje, że powinna zachować się w ten właśnie nowy sposób, znaczy że norma została przyswojona (zinternalizowana). Czasami normy są pisanymi zasadami a czasem ludzie działają po prostu w jakiś sposób wiedząc, że oczekuje się od nich takiego właśnie zachowania. Kiedy uczniowie przyswoją sobie normy pracy w grupie, nie tylko sami będą

zachowywać się według nowych norma, ale będą narzucać te zasady innym. Przykładami takich norm są „Masz prawo poprosić o pomoc każdego w twojej grupie” i „Masz obowiązek pomóc każdemu kto prosi o pomoc”. Inne pozytywne normy dla sytuacji współpracy dotyczą znaczenia dzielenia się, słuchania innych ludzi, upewniania się, że wszyscy biorą udział w zadaniu i nie kończenia zadania dopóki wszyscy nie skończą.

- Jak zacząć?

Znajdź kolegę (lub kilku kolegów), który zainteresowany jest wprowadzeniem technik pracy w grupie. Spotkajcie się i przedyskutujcie plany zajęć, podział na grupy i przygotowanie do pracy grupowej.

- Czego uczniowie muszą się nauczyć?

Należy jasno określić, jaką wiedzę, jakie umiejętności i doświadczenia uczniowie mają osiągnąć poprzez pracę grupową. Jakie są cele? Dlaczego chcesz, by się tego nauczyli? Czy jest to realne? Jaki okres czasu jest niezbędny, aby to osiągnąć?

- Co należy wziąć pod uwagę przy planowaniu pracy w grupach?

- ◆ Czas.

Określ, jak przeprowadzisz ćwiczenia w grupach. Najlepszy model to rozpoczęcie od wyjaśnienia zadania całej klasie, potem praca w grupach i podsumowanie z udziałem wszystkich.

- ◆ Miejsce.

Praca w grupach wymaga zmiany ustawienia sali. Powinieneś wziąć pod uwagę:

- co grupy będą robić,
- że uczniowie mogą chodzić po sali,

- że członkowie grup muszą widzieć się i słyszeć,
- że należy rozdać materiały,
- że inne pomoce naukowe muszą być łatwo dostępne.

◆ Materiały.

Zadanie będzie bardziej interesujące, jeśli będzie wymagało korzystania z różnorodnych pomocy. Sprawdź, co jest dostępne i wykorzystaj to. Opracuj indywidualne arkusze wyników. Pamiętaj o sprawdzeniu poziomu trudności wszystkich materiałów pisemnych.

◆ Pisemne instrukcje.

Od nich zależy, czy grupa zrozumie zadanie i sposób jego wykonania.

Instrukcje:

- muszą być napisane językiem zrozumiałym dla każdego ucznia,
- mogą być prezentowane na kartach zadaniowych lub w wielu egzemplarzach,
- muszą być jasne i dokładne, by grupa mogła je wykonać bez pomocy nauczyciela,
- oczekiwane wyniki muszą być jasno określone,
- muszą być sprawdzone w praktyce (wykonaj sam lub poproś o to innego nauczyciela).

◆ Umiejętność pracy w grupie.

Im bardziej skomplikowane zadania, tym więcej wspólnej pracy uczniowie będą musieli wykonać. Prawdopodobnie będziesz musiał poświęcić sporo czasu na nauczanie zasad współpracy w grupie. W szkole średniej możesz poświęcić pół semestru na naukę zasad i drugie pół na rozwiązywanie zadań. Wtedy uczniowie będą potrafili skutecznie rozwiązywać zadania konceptualne pracując w grupach. Nauka zasad pracy grupowej jest bardzo ważna.

b) Zasady współpracy.

- Jak muszą zachowywać się uczniowie?

- a) Obowiązki członków grup:

- ◆ każdy musi słuchać swoich kolegów,
 - ◆ każdy musi brać udział w pracy,
 - ◆ każdy musi prosić o pomoc, gdy jej potrzebuje,
 - ◆ każdy musi udzielić pomocy, jeśli jest o nią proszony.

- b) Każdy powinien mieć przydzieloną rolę do wykonania.

- ◆ Omów, na czym ona polega i jak jest ważna rola każdego członka grupy (Organizator jest przywódcą grupy, pilnuje przestrzegania zasad. Inne role: sprawozdawca, protokolant, przygotowujący podsumowanie, pilnujący czasu, porządkowy, itd.),
 - ◆ Nauczyciel musi wziąć pod uwagę słabe i mocne strony ucznia przy wyznaczaniu ról,
 - ◆ Uczniowie muszą wiedzieć, na czym polega rola każdego z nich,
 - ◆ Role powinny się zmieniać w różnych zadaniach.

- Jak podzielić na grupy?

- ◆ Dla krótkich zadań najlepsze są grupy 4-5 osobowe. większe grupy mogą być potrzebne do dłuższych zadań, jeśli są one podzielone na ćwiczenia składowe. Grupy sprawiają na ogół kłopoty, pary są dobre do ćwiczeń wymagających osiągnięcie porozumienia.
 - ◆ Grupy muszą być heterogeniczne. Zróżnicowane pod względem poziomu uczniów, płci itp. Ważne jest, by sprawdzić, jakie typy osobowości spotykają się w jednej grupie. Przywódcy klasowi nie powinni być zawsze przywódcami grup. Istota pracy grupowej może zostać

zachwiana, jeśli utrzyma się stałe podziały klasowe. nie jest to system przeznaczony dla nagradzania uczniów wybitnych, ani też do podciągania słabszych. Jest to metoda pozwalająca wszystkim uczniom na aktywność.

- ◆ Nauczyciele powinni przydzielać uczniów do grup. Uczniowie sami mogą wybierać grupy jedynie na podstawie swoich zainteresowań, w przypadku realizacji przez grupy różnych zadań.

- Jak kontrolować wyniki pracy grupy?

Kłopoty sprawia nauczycielowi kontrola wyników pracy grupy i wystawianie ocen. Są nauczyciele, którzy szczególnie wysoko cenią kolektywność wystawiając taką samą ocenę wszystkim członkom grupy na podstawie zreferowania wyników pracy przez jednego jej członka. Inni uważają, że ocena ma być indywidualna, bo wpływa na indywidualne losy ucznia. Ci zwykle wyznaczają do relacjonowania rezultatów pracy grupy ucznia według własnego planu kontroli i ocenę wystawiają tylko jemu. I w jednym, i w drugim wypadku uczeń relacjonuje, do czego doszła grupa, a robi to z właściwą jemu zręcznością, która też ma wpływ na ocenę. Co wybrać? To zależy od stylu działalności wychowawczej nauczyciela – niech wybór pasuje do stylu, lepszy lub gorszy może być raczej styl niż pojedyncza decyzja.

- Jak podsumowywać, by nauczyć konstruktywnego stosunku do innych?

Podsumowanie powinno dotyczyć zdobytych wiadomości i umiejętności oraz prezentacji efektów pracy grupowej. Uwagi zapisuj na arkuszach wyników. Na zakończenie pracy omów z uczniami, jakie nowe doświadczenia zdobyli, jakie wyniki pracy uzyskali, itd. W miarę nabywania doświadczenia uczniowie będą mówić raczej o tym, czego się nauczyli, a nie, czego jeszcze muszą się nauczyć.

Proponuj testowanie nowych rozwiązań i pomysłów wszystkich członków grupy. Dokładnie omów każde zadanie. Jeśli jest

konceptualne, wymień wszystkie umiejętności niezbędne do jego osiągnięcia. Omów, co każda grupa ma do zrobienia, za co jest odpowiedzialny każdy uczeń, jak należy zaprezentować produkt lub wynik, jak uczniowie będą oceniani. Przygotuj ćwiczenie, w którym uczniowie wypróbują swoje role.

Zadanie wyznaczaj rozdając materiały, lub pisząc je na tablicy.

3. Role społeczne do odegrania w grupie:

a) Role zadaniowe:

- ◆ *Pomysłodawca* – częściej niż inni proponuje nowe rozwiązania problemu, podsuwa pomysły dotyczące realizowanego zadania albo organizacji pracy w grupie.
- ◆ *Modyfikator* – rozszerza już podjęte inicjatywy, pomaga twórczo kontynuować pracę.
- ◆ *Echo* – kontynuuje pracę zaproponowaną przez innych.
- ◆ *Nawigator* – zwraca uwagę na czas lub stopień zaawansowania działań.
- ◆ *Poszukiwacz* – zadaje pożyteczne pytania, ustala, czego grupa nie wie.
- ◆ *Ekspert* – wie więcej niż inni, udziela odpowiedzi na różne pytania.
- ◆ *Oceniający* – podsumowuje efekty pracy innych członków grupy, ocenia osiągnięcia i metody pracy.
- ◆ *Pomocnik* – wykonuje prace pomocnicze, sekretarzuje, referuje.

b) Role ważne dla współżycia i rozwoju grupy:

- ◆ *Motywator* – dobry duch grupy, pobudza działania, stymuluje do pracy, zachęca, okazuje zainteresowanie, wyraża uznanie.
- ◆ *Słuchacz* – potrafi uważnie słuchać.
- ◆ *Opoka* – daje oparcie osobom, które tego potrzebują, jest ciepły i serdeczny, cieszy się zaufaniem i sympatią.

- ◆ *Harmonizator* – namawia do współpracy, dąży do kompromisów, stara się rozwiązywać konflikty, zażegnawać spory.
- ◆ *Rozładowujący napięcie* – w trudnych chwilach żartuje, pogodny, lubi się śmiać.
- ◆ *Strażnik zasad* – pilnuje reguł współdziałania, porozumiewania się, pracy w grupie.
- ◆ *Sprawiedliwy* – pilnuje równomiernego podziału obowiązków.

c) Role utrudniające współzycie i rozwój grupy:

- ◆ *Blokujący* – przeciwstawia się inicjatywom większości, podważa zasadność przyjętych rozwiązań, niepotrzebnie zatrzymuje pracę.
- ◆ *Egocentryk* – koncentruje się na sobie, nie na grupie lub zadaniu; niezależnie od tego, co się dzieje w grupie, stara się być w centrum zainteresowania – przypomina o swoich albo demonstruje zdolności.
- ◆ *Indywidualista* – nie przestrzega przyjętych reguł pracy i/lub zachowania się.
- ◆ *Kotek* – lubi być „głaskany”, stale domaga się uznania, czasem próbuje wkraść się w łaski innych.
- ◆ *Dominujący* – stara się nie dopuszczać innych do głosu; próbuje przejąć czołową pozycję w grupie; narzuca swoje zdanie, nie liczy się z innymi.
- ◆ *Agresywny* – atakuje niektórych członków grupy, bywa złośliwy lub niegrzeczny.
- ◆ *Unikający działania* – prawie nie włącza się w pracę grupy, pozostaje na uboczu albo wycofuje się ze wspólnych zadań.

4. Cechy charakterystyczne grup efektywnych i nieefektywnych.

<u>Grupy efektywne:</u>	<u>Grupy nieefektywne:</u>
Atmosfera jest swobodna, nieskrępowana, uczniowie są zaangażowani, wykazują zainteresowanie.	Atmosfera pełna nudy i obojętności.
Ożywiona dyskusja, wszyscy biorą w niej udział, nie odbiegając od tematu.	Rozmawiają tylko jedna lub dwie osoby. Członkowie grupy nie dbają, aby dyskusja toczyła się na temat
Wszyscy rozumieją zadania, które mają wykonać.	Trudno zrozumieć, nad jakim zadaniem grupa pracuje.
Członkowie grupy słuchają się wzajemnie. Każda myśl zostaje uważnie przeanalizowana	Członkowie grupy nie słuchają się wzajemnie. Niektóre myśli nie są przez grupę analizowane.
Istnieją różnice zdań. Grupa to aprobuje. Pracuje nad dokonaniem selekcji. Nikt nie jest niezadowolony z podjętych decyzji.	Różnice zdań nie są skutecznie rozstrzygane. Podawane głosowaniu bez przedyskutowania. Niektóre osoby nie są zadowolone z decyzji.
Uczniowie czują się nieskrępowani w krytykowaniu i mówią szczerze to, co myślą.	Uczniowie nie mówią szczerze, co myślą. Krytykują podjęte decyzje.
Wszyscy wiedzą, co czują pozostali odnośnie do diskutowanego tematu.	Jedna lub dwie osoby dominują, realizując swoje zamierzenia.

Jeśli mają być podjęte jakieś działania wszyscy wiedzą, co ma być zrobione, i wzajemnie sobie pomagają.	Nikt nie interesuje się pracą i nie proponuje nikomu pomocy.
Rolę lidera przejmują różne osoby.	Tylko jedna lub dwie osoby podejmują decyzje i działają jako liderzy grupy.
Grupa ma świadomość, czy pracuje dobrze, i co utrudnia postępy w pracy. Sama potrafi zatroszczyć się o siebie.	Grupa nie rozmawia na temat własnej pracy czy stojących przed nią problemów. Potrzebuje kogoś, kto by się o nią troszczył.

5. Korzyści wynikające z pracy zespołowej.

Kiedy współpracuje się z innymi ludźmi:

- jakość pracy jednostki rośnie,
- umiejętności i zdolności członków grupy sumują się,
- rzadziej zdarzają się przypadkowe błędy,
- pojawiają się pomysły, które mogłyby nie powstać podczas pracy indywidualnej (uczniowie nabierają większej wiary w siebie),
- łatwiej przełamać stereotypy,
- grupa zapewnia oparcie i poczucie bezpieczeństwa, zwłaszcza przy podejmowaniu decyzji,
- współpraca zachęca uczestników do uczciwości,
- pozytywna atmosfera redukuje stresy uczniów i nauczyciela.

Całość to więcej niż suma części. Nikt nie wie wszystkiego.

6. Niebezpieczeństwa stosowania pracy w grupach.

Co można uczynić nauczanie grupowe nieskutecznym (czasami nawet szkodliwym)?

- niecelowe stosowanie pracy w grupach, nadużywanie tego sposobu,
- nieumiejętne stosowanie pracy w grupach np.: nieprawidłowe postępowanie nauczyciela lub niedostateczne przygotowania uczniów do pracy zespołowej,
- brak zrozumienia ze strony zwierzchników nauczyciela.

7. Rola nauczyciela w pracy zespołowej uczniów.

Zadania stojące przed nauczycielem, który będzie realizował pracę w grupie:

- określenie celu prac grupowych,
- organizacja i liczebność grup, dobór składu, przydział ról,
- wsparcie, konsultacja, obserwacja,
- ocenianie (ewaluacja),
- podsumowanie pracy.

III. Scenariusze do lekcji.

Scenariusz do lekcji I.

I. Temat: Ustanowienie reguł grupowych.

Czas trwania zajęć: 90 min.

Miejsce: klasa szkolna.

Ilość osób: klasa liczyć będzie ok. 30 osób.

II. Cele zajęć:

- przygotowanie uczniów do pracy w grupie,
- stworzenie i przyswojenie przez uczniów wewnętrznych norm zachowania się w grupie,
- znaleźć odpowiedź na pytanie: dlaczego grupy bywają nieudane?
- próba osiągnięcia porozumienia co do reguł obowiązujących w grupie.

Umiejętności kluczowe:

- umiejętność pracy w zespole,
- umiejętność dyskusowania,
- umiejętność wysłuchiwanie innych,
- umiejętność dobrego kontaktu i porozumiewania się,
- umiejętność logicznego kontaktu,
- umiejętność organizowania pracy i oceniania,
- umiejętność rozwiązywania problemów.

Pojęcia kluczowe:

- praca w grupie z zastosowaniem techniki „Burzy mózgów” (zał. nr 2),
- „Dywanik pomysłów” (zał. nr 3),

W celu przeprowadzenia zajęć tą metody należy zapoznać się z techniką „Dywanik pomysłów” i „Burza mózgów”.

III. Metoda: Dywanik pomysłów.

IV. Środki dydaktyczne:

- foliogramy, na których będą przedstawione zasady „Burzy mózgów” i „Dywaników pomysłów”,
- pisaki, taśma klejąca,
- naklejki samoprzylepne w 3 kolorach w ilości takiej aby każdy uczeń otrzymał 3 naklejki, każda w innym kolorze (mogą to być naklejki do metkowania), po 4 paski papieru na każdą osobę,
- dywaniki w ilości takiej jak ilość grup (dywaniki mogą być zastąpione planszami),

Wzór pasków papieru i dywanika przedstawiono w załączniku nr 4.

Przebieg zajęć:

1. Rozpoczęcie (15 min.):

- a) sprawy porządkowe,
- b) zapoznanie klasy z celami zajęć i organizacją pracy w czasie ich trwania,
- c) organizacja pracy: nauczyciel dzieli klasę na grupy 6-osobowe w dowolny sposób np. przez odliczenie lub wydanie kolorowych kartoników (te same kolory lub liczby łączą się tworząc grupę):
 - każda grupa wybiera swojego lidera, ma przydzielony „dywanik”, kolorowe pisaki oraz odpowiednią ilość pasków papieru. Każdy uczeń w grupie dostaje po 3 kolorowe naklejki (czerwona, żółta i zielona), każdy uczestnik powinien zapisać przynajmniej 1 pasek, ale na dywaniku jest 10.
 - Przed rozpoznaniem problemu nauczyciel czyta krótki tekst Ann Landers „Niebo i piekło” (zał. nr 1).

2. Rozpoznanie problemu – faza I (20 min.).

Prowadzący przedstawia problem pisząc go na tablicy:

„Dlaczego grupy bywają nieudane?”

Grupy na zasadzie „burzy mózgów” zgłaszają jakie widzą przyczyny tej sytuacji zapisując je na kaskach papieru. Pomysły te nie podlegają ocenie przez kolegów z grupy, jedynie lider dba o to, żeby pomysły się nie dublowały. mają na to 5 min.

Następnie liderzy kolejno prezentują dywaniki swoich grup. Jeżeli jest na to czas, może to być połączone z komentarzem. Czas na prezentacje powinien być taki sam dla każdej grupy i ściśle określony. Po prezentacji prac „oczyszczamy dywanik” tzn. zdejmujemy kartki.

3. Propozycja rozwiązań problemu – faza II (20 min.).

W tej fazie uczestnicy odpowiadają na następujące pytanie: (prowadzący zapisuje je na tablicy pod poprzednio zadaniem pytaniem lub pokazuje foliogram z pytaniem)

„Co należy zrobić, aby to zmienić?”

Przebieg analogiczny jak w fazie I, czas trwania 5 min, następnie prezentacja i oczyszczanie dywaników.

4. Deklaracja intencji – faza III (20 min.).

W tej fazie każdy uczestnik, również na zasadzie „burzy mózgów”, odpowiada na następujące pytanie: (zapisane na tablicy pod dwoma poprzednimi lub foliogram)

„Co ja zrobię (już, teraz) aby to zmienić?”

Przebieg jak wyżej, czas trwania 5 min. i po tym prezentacja.

5. Ewaluacja – faza IV (15 min.).

Po prezentacji swoich dywaników, każdy z uczestników przez 10 min. ocenia poszczególne pomysły przyklejając kolorowe naklejki obok wybranego przez siebie pomysłu, lub bezpośrednio tzn. od razu wpisuje ilość punktów przy każdym pomysle (z lewej strony paska papieru). Można jednej propozycji przyznać nawet 6 pkt.

Teraz należy zsumować te punkty, wyniki zapisać z prawej strony paska papieru. Wybrać 5 propozycji, które uzyskały najwięcej punktów. One będą stanowiły podstawowe reguły grupowe w naszej klasie. Można je opracować w formie kolorowych plakatów i rozmieścić je na ścianach (zadanie domowe dla chętnych).

Uwaga! Do ustalonych podstawowych reguł należy odwoływać się przez cały czas pracy z klasą. Czasami trzeba będzie je przypomnieć.

Niebo i piekło

Pewien człowiek zagadnął kiedyś Boga o niebo i piekło.

Chodź, pokażę ci piekło – powiedział bóg i zaprowadził go do sali, w której wielu ludzi siedziało wokół ogromnego kociołka z gulaszem. Wszyscy biedacy wyglądali na wynędzniałych i zrozpaczonych, i wydawali się głodni jak wilki. Każdy też trzymał łyżkę, jednak rączka tej łyżki była o wiele dłuższa od ramion biesiadników, toteż żaden z nich nie mógł trafić do swoich ust. Cierpienie wygłodzonych było straszliwe.

A teraz – odezwał się Bóg po chwili – pokażę ci niebo.

Wkroczyli do drugiej sali, identycznej z pierwszą: był kociołek z gulaszem, byli i biesiadnicy, i te same łyżki z długachnymi rączkami... Lecz tutaj wszyscy byli szczęśliwi i dobrze odżywieni.

Nie rozumiem – powiedział człowiek – Skoro obie sale są identyczne, jak to możliwe, że tu każdy tryska radością, gdy tam wszyscy ledwo się trzymają?

Ach, to proste – orzekł Bóg, uśmiechając się – Tutaj nauczyli się karmić nawzajem.

Ann Landers

Załącznik nr 2.

Podstawowe zasady „Burzy mózgów”

- Zwięźle prezentować wszystkie pomysły rozwiązania problemu, jakie przychodzą do głowy. Nawet gdyby były najbardziej zwariowane, „dzikie”, fantastyczne czyli na pozór nierealne,
- wymyślać jak najwięcej pomysłów, czyli stawiać na ilość, a nie na jakość,
- Powstrzymywać się od jakiegokolwiek oceniania,
- rozwijać i modyfikować cudze pomysły.

Załącznik nr 3.

„Dywanik pomysłów”

Opis metody

„Dywanik pomysłów” to technika prowadzenia dyskusji w grupach wykorzystująca zasady „burzy mózgów”, połączona z wizualizacją. Grupy dyskutujące tworzą plakat przyczepiając do kawałka odpowiednio przygotowanego materiału, zwanego „dywanikiem”, kartki ze swoimi propozycjami (pomysłami) – stąd nazwa „dywanik pomysłów”.

Technika ta umożliwia wartościowanie propozycji rozwiązań problemu i łatwy wybór rozwiązania akceptowanego przez większość uczestników dyskusji.

Dyskusja przebiega w pięciu fazach:

Faza 1 – Rozpoznawanie problemu.

Prowadzący podaje problem w formie pytania:

Dlaczego...

Uczestnicy pracujący w grupach (nie więcej niż 6 osób), próbują dokonać diagnozy sytuacji odpowiadając dlaczego tak jest. Każdy uczestnik pisze, na wcześniej przygotowanych przez prowadzącego dyskusję paskach papieru, odpowiedź na to pytanie, a następnie lider grupy (wybrany przez kolegów), przyczepia paski do „dywanika”. Odpowiedzi powinno być najmniej tyle, ile jest osób w grupie. Zgodnie z zasadą „burzy mózgów”, nikt nie ma prawa krytykować lub oceniać żadnej odpowiedzi. Na odpowiedź na to pytanie dajemy tylko 5 minut. Chodzi o to, aby wypowiedzi były spontaniczne i „nie przegadane”. Po utworzeniu dywaników przez wszystkie grupy,

liderzy kolejno prezentują wyniki prac grup pozostałym uczestnikom spotkania. Prowadzący w razie potrzeby może komentować wyniki pracy grup.

Faza 2 – Propozycja rozwiązań problemu.

Prowadzący dyskusję podaje następujący problem:

Co należy zrobić aby to zmienić?

Uczestnicy w sposób analogiczny jak poprzednio odpowiadają na pytania, a lider tworzy następuny „dywanik”. Po upływie 5 minut, następuje prezentacja dywaników, tak jak w fazie pierwszej.

Faza 3 – Deklaracja intencji.

To najciekawszy moment i dobrze aby był dla uczestników zaskoczeniem. prowadzący dyskusję zadaje następane pytanie:

Co zrobisz (już, teraz) aby to zmienić?

Każda grupa tworzy swój dywanik w sposób analogiczny jak w fazie pierwszej i drugiej. Następnie (także po 5 minutach) liderzy dokonują prezentacji.

Po tym prowadzący usuwa z dywaników takie same propozycje, zostawiając po jednej (na dywanikach, każda propozycja jest inna).

Faza 4 – Ewaluacja.

Każdy uczestnik otrzymuje trzy samoprzylepne naklejki w różnych kolorach. Każdy kolor odpowiada innej ilości punktów np.:

- czerwony – 3 punkty,
- żółty – 2 punkty,
- zielony – 1 punkt.

Zadaniem uczestników jest ocena najlepszego, jego zdaniem, propozycji rozwiązania problemu. Wyboru dokonuje się poprzez naklekanie odpowiedniej liczby punktów na pasek (z lewej strony) z wybraną propozycją. Można przydzielać wszystkie punkty jednej

propozycji, ale można też wartościować wybór: najlepsza propozycja – 3 punkty, na drugim miejscu – 2 punkty itp. Punktami można dysponować w sposób dowolny.

Następnie podlicza się sumę punktów, które uzyskała każda z propozycji i wpisuje się z prawej strony paska.

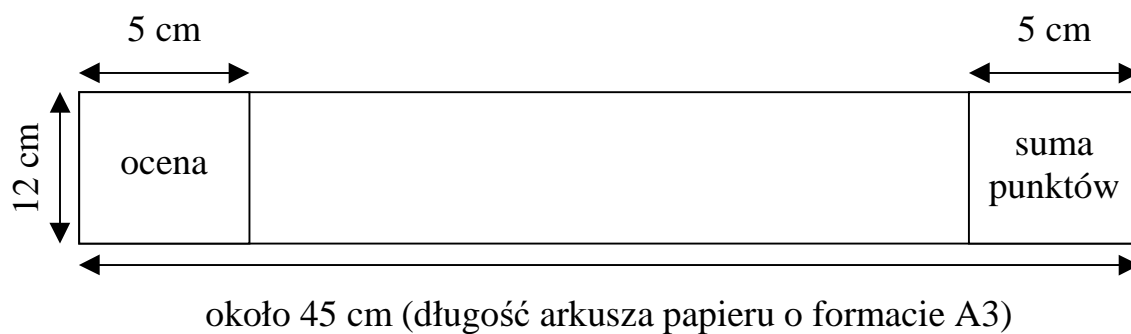
Najlepszym rozwiązaniem problemu jest ta propozycja, która uzyskała największą ilość punktów.

Faza 5 – Podsumowanie.

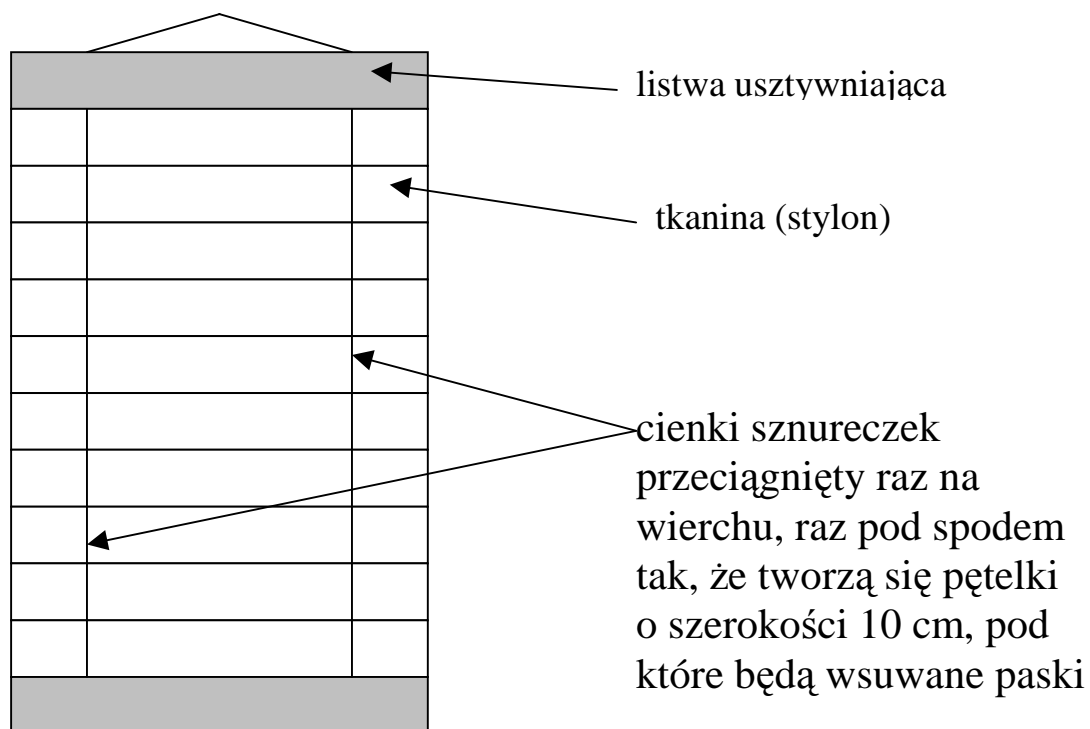
Prowadzący dokonuje podsumowania, komentując wyniki pracy wszystkich grup.

Załącznik nr 4

- pasek papieru



- dywanik pomysłów



Scenariusz do lekcji II.

I. Temat: „Moje prawa / Twoje prawa” – zajęcia dotyczące sytuacji w której występuje konflikt praw.

Czas trwania zajęć: 45 min.

Miejsce: klasa szkolna.

Ilość osób: klasa liczyć będzie ok. 30 osób.

II. Cele:

Celem gry jest uświadomienie uczniom, że:

- mogą występować konflikty między potrzebami społecznymi jako całości i prawami jednostki,
- aby rozwiązywać konflikty i inne napięcia w społeczeństwie ważne jest ostrożne dyskusowanie nad osiągnięciem takiego porozumienia, które zadowoliliby każdego.

Cel wychowawczy:

- umiejętność pracy w zespole.

III. Metoda: gra decyzyjna „Co teraz?”

Gra ma pomóc uczniom zrozumieć, że tam gdzie kończą się prawa jednej osoby i zaczynają prawa drugiej, mogą pojawić się konflikty. W grze uczniowie muszą współpracować, by znaleźć rozwiązania tych sytuacji, w których występuje konflikt praw. Konflikty te najlepiej rozwiązuje się w otwartej dyskusji.

IV. Środki dydaktyczne:

- plansza do gry (zał. nr 2), zbiór kart decyzyjnych (zał. nr 3), tekst „Katastrofa na Mobiusie” (zał. nr 1) może być przedstawiony na foliogramie, karta na której przedstawione są reguły gry (zał. nr 4).

V. Przebieg zajęć:

1. Rozpoczęcie (10 min.):

- a) powitanie klasy, sprawy porządkowe,
- b) zapoznanie uczniów z celami zajęć i organizacją pracy podczas ich realizacji,
- c) nauczyciel informuje uczniów jaką metodą będą pracować; w tym celu:
 - dzieli klasę na 4-, 5-osobowe zespoły; każdy zespół wyposażona w planszę do gry (zał. nr 2) oraz zbiór kart decyzyjnych (zał. nr 3) i tekst „Katastrofa na Mobiusie” (zał. nr 1).
 - nauczyciel czyta uczniom ten tekst i prosi, aby uważnie zapoznali się z regułami gry (zał. nr 4).

2. Rozpoczyna się praca nad problemem (uczniowie mają na to 20 min. czasu).

Uwaga! Niektóre grupy zakończą grę wcześniej niż inne. Poproś te grupy, aby przedyskutowały poniższe pytania do momentu aż upłynie przewidziany czas (tj. 20 min.).

3. Po zakończeniu gry, poproś liderów poszczególnych grup o przedstawienie wyników i zaprezentuj ich interpretacje (3 min.).

Interpretacja może być przedstawiona na planszy i powieszona na tablicy.

Interpretacja wyników: „Jakim typem grupy byliście?” (zał. nr 5).

4. Zostało jeszcze ok. 12 minut czasu. Poświęć je na dyskusję wokół pytań:

- a) Czy trudno było podejmować niektóre decyzje w twojej grupie? Które? Dlaczego?
- b) Czy jedne decyzje były łatwiejsze od drugich? Dlaczego? Czy były takie decyzje, z którymi zgadza się większość klasy? Czy były takie, których twoja grupa nie mogła podjąć? Czy były w twojej grupie osoby bardziej przekonujące w swoich opiniach? Czy każdy miał szansę powiedzieć swoje zdanie? Czy zdarzyło się wam uciec do głosowania przy podejmowaniu decyzji?
- c) Wszystkie problemy dotyczyły praw jednostki i grypy. O jakie prawa chodziło? (uczniowie mogą posłużyć się Powszechną Deklaracją Praw Człowieka)
- d) Z wieloma problemami występującymi w grze spotykamy się także w codziennym życiu – np. problem dzielenia pieniędzy. Grupa ocalałych była mini-wersją naszego społeczeństwa. Jak podejmuje się takie decyzje w prawdziwym życiu? Czy uważasz te metody podejmowania decyzji za sprawiedliwe? Czy prowadzą one do „dobrych” porozumień? Co to jest „dobre” porozumienie? Jak jeszcze mogą być podejmowane decyzje?
- e) Wyobraźcie sobie problem, że wasza grupa zdecydowała się zostać na planecie. W oparciu o podane problemy zastanówcie się jakiego rodzaju reguł musielibyście ustalić aby bronić praw biednych, chorych i starych? Jak ustalilibyście te reguły i egzekwowali je?

5. Ewaluacja.

Każdy z uczniów dostaje kartkę ewaluacyjną, którą wypełnia (ok. 2 min.). Są to niedokończone zdania (zał. nr 6) lub drzewo z małpami (zał. nr 7).

Załącznik nr 1

„Katastrofa na Mobiusie”

Kosmiczny statek wycieczkowy „Voyager” w czasie podróży z Ziemi na wypoczynkową planetę Funfaria napotkał na burzę meteorytów. Statek został poważnie uszkodzony i wszystkie systemy komunikacji przestały działać, zanim wysłano sygnał S.O.S. Pilot zdołał lądować awaryjnie na najbliższej planecie, Mobius.

Planeta jest prawie niezbadana, ale rozbitkowie wiedzą, że jest tam atmosfera podobna do tej na Ziemi i że ostatni przybysze zainstalowali latarnię ratunkową na północnym biegunie Mobiusa. Niestety, statek rozbił się niedaleko przeciwległego bieguna. Dotarcie do latarni może zająć miesiące.

Znajdujesz się w dużej grupie ocalałych, która rozpoczyna podróż do latarni. Zdołałeś uratować trochę jedzenia i zapasów, ale podczas wędrówki powstanie wiele problemów, które będziesz musiał rozwiązać z innymi. jeżeli nie rozwiążecie ich szybko cała grupa może na tym ucierpieć i możecie nigdy nie dotrzeć do latarni.

Karty z problemami

Problem 1

Jedna osoba w grupie lubi śpiewać. Niestety śpiewa cały czas. Niektórym to nie przeszkadza, ale są tacy, których doprowadza to do szału. Czy:

- a) nic nie robisz i pozwalasz jej śpiewać, kiedy tylko chce?
- b) żądasz, aby nie śpiewała kiedy inni są w pobliżu?

Problem 2

Kilka osób, które zostały ranne w czasie wypadku, opóźnia wszystko. Boisz się, że nie dotrzecie do latarni, zanim skończy się wam jedzenie. Czy:

- a) dostosowujesz się do ich tempa i ryzykujesz życie wszystkich?
- b) zostawiasz ich, skazując prawdopodobnie na śmierć?

Problem 3

Nie ma zgody, kto ma przewodzić w grupie. Dużą stratą czasu jest pozwolenie każdemu na zabranie głosu. Czy:

- a) jesteś za systemem, w którym każdy może wypowiedzieć swoje zdanie?
- b) głosujesz za jednym przywódcą, który podejmowałby szybko decyzje?

Problem 4

Członkowie jednej rodziny, która ma niepełnosprawne dziecko twierdzą, że nie mogą się nim prawidłowo opiekować. Dziecko cierpi. Czy:

- a) przydzielasz im osobę do pomocy?
- b) nic nie robisz; pozostawiasz rodzinie rozwiązanie ich problemu.

Problem 5

W grupie urodziło się dziecko. jest chore i prawdopodobnie umrze jeżeli się je ruszy. Czy:

- a) zatrzymujesz grupę do momentu, aż matka i dziecko będą mogli podróżować?
- b) kontynuujesz wyprawę mając nadzieję, że dziecko przeżyje?

Problem 6

Umiera starsza kobieta. Okazuje się, że niosła ze sobą dużą sumę pieniędzy, które jak twierdzi jej córka, należą teraz do niej. Czy:

- a) pozwalasz jej zatrzymać pieniądze?
- b) kontrolujesz pieniądze tak, żeby nie mogła ona kupić nieuczciwie dodatkowej racji żywności.

Problem 7

Grupa znajduje staw wypełniony jasną, zieloną cieczą, która powoduje, że ludzie czują się szczęśliwi, ale niektórzy piją za dużo i stają się leniwi. Czy:

- a) pozwalasz im się napić?
- b) całkowicie zakazujesz picia wody ze stawu?

Problem 8

14-letni chłopiec zachowuje się bardzo źle, zakłócając porządek w grupie. Jego rodzice nie umieją na niego wpłynąć, ale zabraniają innym spróbować. Czy:

- a) respektujesz życzenie rodziców?
- b) przenosisz dziecko do innej rodziny?

Problem 9

Jeden z przywódców grupy zachorował i musi przejść transfuzję krwi. Kilka osób ma tę samą grupę krwi, ale nikt nie chce oddać jej na ochotnika, bojąc się infekcji. Czy:

- a) zezwalasz im na odmowę, jeśli tak chcą?
- b) zmuszasz ich do oddania krwi?

Problem 10

Jedna osoba ciągle krytykuje sposób w jaki prowadzona jest grupa. Jego opinie wpływają na postawę innych. Czy:

- a) pozwalasz mu kontynuować?
- b) grozisz, że ją ukarzesz, jeżeli nie będzie wykonywała obowiązków?

Problem 11

Jedna osoba z grupy odmawia wykonywania obowiązków, które zostały jej przydzielone. Mówi, że nie ma to sensu ponieważ i tak wszyscy zginą. Jest ona w depresji. Czy:

- a) zostawiasz ją w spokoju i pozwalasz robić co chce?
- b) grozisz, że ją ukarzesz, jeżeli nie będzie wykonywała obowiązków?

Problem 12

Para starszych osób uważa, że zwalnia tempo marszu grupy i postanawia dobrowolnie zostać w tyle. Czy:

- a) pomagasz im pokonać trudy wędrówki?
- b) zgadzasz się na ich propozycje?

Problem 13

Odkrywasz, że osoba, którą zobowiązałeś do zajmowania się zapasami żywności spędziła 6 lat w więzieniu z kradzież. Jak do tej pory dobrze wykonuje swój obowiązek. Czy:

- a) ufasz mu i pozwalasz, żeby dalej wykonywał swoją pracę?
- b) nie ryzykujesz i powierzasz ten obowiązek komuś innemu?

Problem 14

Dwie osoby się kłóca. Planują bić się wieczorem. Czy:

- a) pozwalasz im się bić?
- b) nie pozwalasz im na bójkę w obawie, że inni mogą dołączyć?

Problem 15

Na planecie jest bardzo zimo. Niektórzy zgubili swoje ciepłe ubrania w czasie katastrofy statku. Czy:

- a) pozwalasz, żeby każdy korzystał tylko ze swoich rzeczy, ponieważ wcześniej czy później zużyją się one?
- b) każesz wszystkim dzielić się ubraniami?

Problem 16

Ktoś z was kradnie. Kobieta zostaje przyłapana na wyciąganiu pieniędzy z torby. Czy:

- a) karzesz ją za jedną kradzież, o której wiesz?
- b) karzesz ją bardzo surowo jako ostrzeżenie dla innych?

Reguły gry:

- Pomieszczone karty z problemami i ułóżcie je zapisaną stroną do stolika.
- Odwróćcie jedną kartę za każdym razem. Odczytajcie problem. Każdy problem składa się z dwóch opcji: „A” i „B”. Wasza grupa musi wybrać jedną z tych opcji.
- Gdy wybierze opcję, pokolorujecie odpowiednie pole na planszy rozpoczynając od dołu i poruszając się do góry w kierunku latarni na szczycie. Jeżeli podjęlibyście decyzję „A” pokolorujecie JEDNO pole. Jeżeli podjęliście decyzję „B” Dwa pola.
- Przejdźcie do kolejnego problemu wtedy, gdy skończycie ostatni.
- Mimo, że opcje „B” cenione są wyżej niż „A” nie wolno wybierać „B” tylko dlatego żeby poruszać się szybciej. Zawsze róbcie to co grupa uważa za właściwe, nawet jeżeli przez to poruszacie się wolniej.
- Nie musicie przejść wszystkich pól.
- Kiedy twoja grupa dojdzie do latarni policz, ile ruchów zrobiliście. Wpiszcie sumę ruchów „A” i „B” do tabelki u dołu planszy.

Jakim typem grupy byliście?

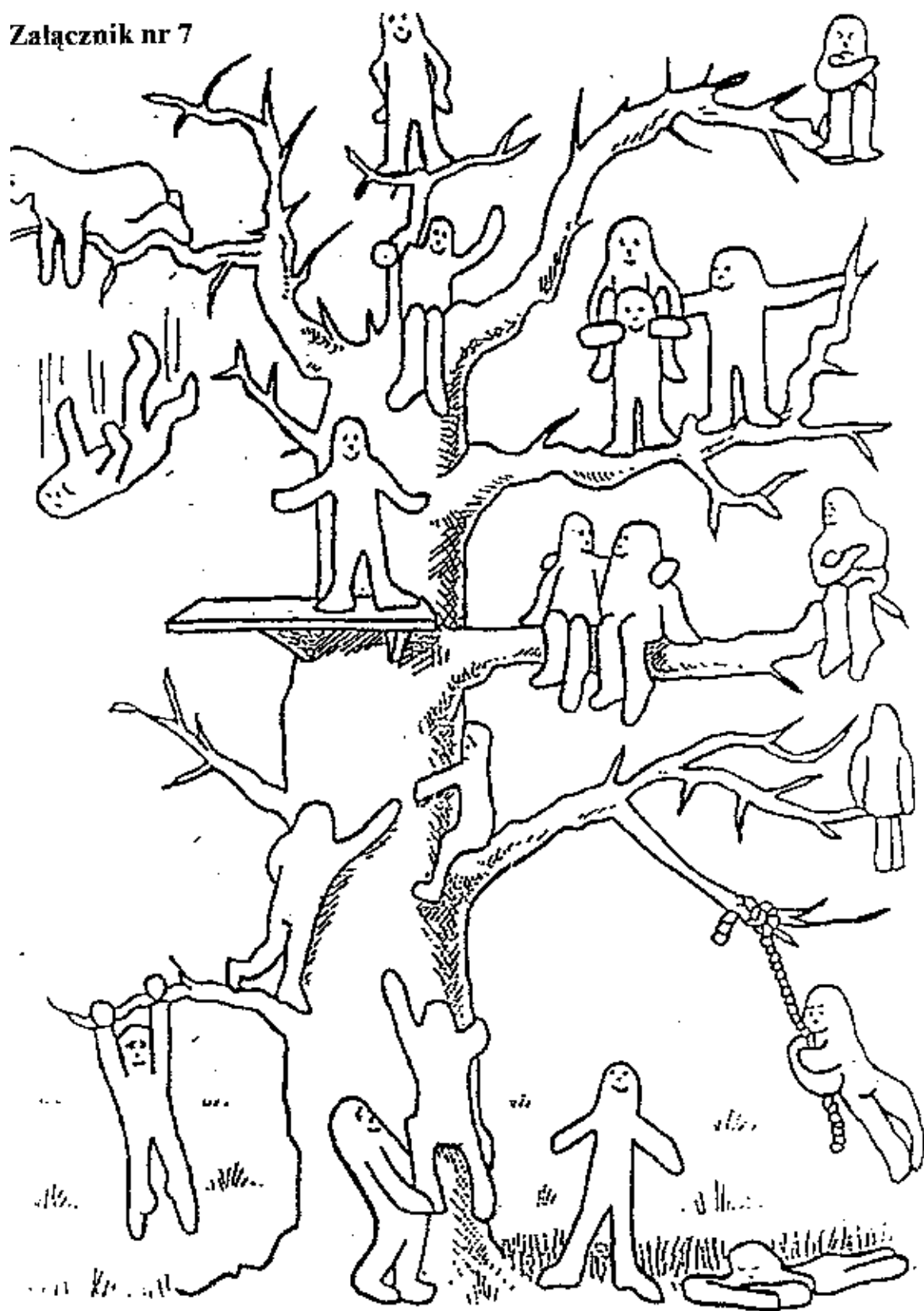
- 8 – 10 ruchów: *Wasze decyzje pomogły całej grupie szybko dotrzeć do latarni, ale niektóre osoby mogły zgubić się po drodze.*
- 11 – 13 ruchów: *Próbowaliście przemieszczać się całą grupą do przodu tak szybko, jak to było możliwe, ale nie ignorowaliście potrzeb niektórych członków grupy.*
- 14 – 16 ruchów: *Przedkładaliście życzenia poszczególnych członków nad potrzeby całej grupy. To spowodowało, że wasza podróż trwała dłużej.*

Ewaluacja zajęć.

Niedokończone zdania:

1. Najbardziej podobało mi się
2. Najmniej podobało mi się
3. Zamierzam wykorzystać
4. Dowiedziałem się, że

Załącznik nr 7



IV. Wnioski autora pracy.

Uczestnictwo w grupie pozwala wykorzystać znane już strategie zdobywania informacji i jednocześnie poszerzać repertuar posiadanych umiejętności interpersonalnych.

Wydaje mi się, że zajęcia grupowe stwarzają klimat zaufania i bezpieczeństwa, pobudzają aktywność uczestników. Prowadzący nie pełni wobec uczniów roli „kierownika”, nie poucza, lecz czuwa nad prawidłową pracą w grupach. Rola nauczyciela polega na budowaniu atmosfery zaufania i zachęty oraz interweniowania, w przypadku gdy zachowanie członków poszczególnych grup utrudnia realizację celów. Prowadzę często na lekcjach wychowawczych pracę w grupach i jestem zadowolona z jej efektów. Myślę, że porównywalne efekty można będzie osiągnąć stosując ją na zajęciach z przedsiębiorczości.

V. Literatura:

1. Wydawnictwo Fundacja Edukacji dla demokracji, *Jak skutecznie prowadzić pracę w grupie?* (wybór artykułów).
2. Rudi Faltus, *Przygotowanie do pracy w grupach*,
3. H. Hammer, *Klucz do efektywności nauczania*. Poradnik dla nauczycieli.
4. MEN, *Jak żyć z ludźmi?*
5. Douglas McGregor, *Cechy charakterystyczne grup efektywnych i nieefektywnych*.
6. E. Berne, *W co grają ludzie?* Warszawa, PWN 1987,
7. A.H. Maslow, *Motywacja i osobowość*. Warszawa 1991,
8. Z. Nęcki, *Komunikowanie interpersonalne*. Ossolineum, Wrocław 1992,
9. Robert j. Sternberg, *Wprowadzenie do psychologii*, WSiP, Warszawa 1999,
10. L. Grzesiuk, E. Trzebińska, *Jak ludzie porozumiewają się?*, Warszawa, UW 1979,
11. E. Nęcka, TRoP. *Twórcze rozwiązywanie problemów*, Kraków, OW „Impuls”,
12. Praca zbiorowa Pracowni Doskonalenia Nauczyciel Przedmiotów Zawodowych pod redakcją Elżbiety Goźlińskiej, *Reforma kształcenia zawodowego*, Warszawa 1997, CODN.